

LINDA GORDON: Dorothea Lange. *A Life Beyond Limits*. New York 2009, W.W. Norton & Company. 560 s. 35 USD.

Et af verdenshistoriens mest kendte billeder, *Migrant Mother*, blev taget ved et tilfælde af den amerikanske fotograf Dorothea Lange i februar 1936. På vej hjem fra en reportagejrejse så hun ud af øjenkrogen et skilt, hvorpå der stod "Pea-Pickers Camp". Flad og træt og med øjnene fokuseret på landevejen kørte hun først forbi, for 20 miles senere at foretage en u-vending på den øde landevej og køre tilbage.

Ifølge hendes egen erindring tiltrak det faldefærdige telt med moderen og de mange børn hende som en magnet. Hun tog en serie på seks, syv billeder, alle fra den samme vinkel, tættere og tættere på, og talte kort med kvinden, som fortalte, at de vinteren igennem havde levet af frosne majs, fundet på markerne, og at ærte høsten havde slået fejl, før hun satte sig ind i sin bil og kørte hjem. Da hun stod i mørkekammeret, havde hun næppe forestillet sig, at dette billede skulle blive et af det 20. århundredes ikoner. En søgning på Google i dag giver 800.000 hits! At der var tale om stærke billeder fra depressionens USA, var hverken hun eller *The San Francisco News*, hvor billederne blev offentliggjort første gang, derimod i tvivl om. En indsamling blandt læserne indbragte 200.000 dollars til de fattige landarbejdere.

Historien er symptomatisk for Dorothea Langes liv. Et liv, hvor fotografi og politisk aktivisme gik hånd i hånd, et liv, hvor moderskabet konstant var på kollisionskurs med professionelle og kunstneriske ambitioner, et liv præget af 1930'ernes depression og efterkrigsårenes kolde krig, et liv med hårdt slid, fysisk og mentalt – og en relativt sen kunstnerisk anerkendelse.

Lange, som levede fra 1895 til 1965, vidste allerede i teenageårene, at hun ville være fotograf. På trods af en deform fod, et resultat af et polioangreb som barn, pjækkede hun fra skole og gik på gaderne i Lower East End på Manhattan og så på mennesker. Under 1. Verdenskrig stod hun i lære hos nogle af tidens førende portrætfotografer af både den gamle, romantiske og nye, moderne og socialrealistiske skole. På vej jorden rundt sammen med en veninde strandede hun i San Francisco. Hun giftede sig med den ældre feterede maler Maynard Dixon og levede som portrætfotograf for de smukke og rige. 15 år og to sønner senere forlod hun ham til fordel for landbrugsøkonomen Paul Taylor, med hvem hun dannede et arbejdsfællesskab, der varede livet ud.

Sammen dokumenterede de landarbejdernes elendige vilkår i Californien og på de store semi-feudale godser i sydstatene under depres-

sionen. Fra 1935-1939 skete det på Roosevelt-regeringens regning. Regeringen havde brug for syn i stedet for sagn i arbejdet med at reformere arbejds- og levevilkårene i landbruget. I praksis var de statsdrevne landarbejderlejligheder kun for hvide – og racismen lurede mellem linjerne på det papir, regeringens New Deal var skrevet på. Ægteparret Lange-Taylor interviewede og fotograferede sig også igennem den såkaldte Dust Bowl, der sendte tusindvis af fattige på flugt fra udpinte jorder i Midtvesten mod Californien i håb om at finde arbejde. Langt flertallet kom fra Oklahoma, deraf navnet Okies; det var deres skæbner og Langes fotos, som bl.a. inspirerede Steinbeck til at skrive *Vredens druer*.

Det var skønheden og stoltheden midt i ulykken, Lange søgte at finde ind til, og derigennem understrege disse befolkningsgruppers ret til medborgerskab. At hvide (mænd) kunne ende på samfundets bund, bragte den amerikanske elite i oprør, men mange af personerne på hendes fotografier var farvede, deriblandt kvinden på det berømte billede, som var af indiansk afstamning. Var det blevet bemærket dengang, er det ikke sikkert, at billedet havde fået samme ikoniske status.

Allerede i ægteskabet med Maynard var børnene blevet sendt ud til venner og bekendte, når maleren og fotografen tog på langvarige studieophold i den storslåede amerikanske natur. Børnene, som også omfattede Maynards datter fra et tidligere ægteskab, fulgte med Lange over i det nye ægteskab og blev nu placeret skiftevis i plejefamilier og på kostskoler. Det gjorde ondt på alle, men var en betingelse for, at Lange kunne følge sin nye mand ud i marken.

Det gjorde hun med stigende succes, og hendes fotografier af enlige mænd, som hænger over køleren på en udrangeret bil, af kvinder i husvildebarakker omgivet af vasketøj og køkkengrej eller af arbejdende, beskidte og lasede børn i et forblæst landskab er blevet stående som billeder på 1930'ernes depression. Linjen tilbage til social-dokumentariske fotografier som Jacob Riis og Lewis Hine er til at få øje på. I regeringskontorerne i Washington var man nok begejstret for det, hun sendte hjem, men i denne mandsdominerede verden fandt man hende besværlig og krævende. Lange havde ikke råderet over sine negativer, de indgik i regeringens fotobank, og mange af bogens fotografier har således ikke været anvendt før nu.

Det gælder også de billeder, hun tog for det amerikanske forsvarsministerium af internerede japansk-amerikanere under 2. Verdenskrig. Lange var stærkt kritisk over for behandlingen af denne befolkningsgruppe, der efter angrebet på Pearl Harbor i december 1941 fik status af indre fjender, og kritikken formede hendes fotografier. De viser den

ydmygende behandling personer, som efter flere generationer i USA var mere amerikanske end japanske, blev udsat for, frem for hærens ønske om at få dokumenteret det modsatte. Hendes arbejde blev derfor stemplet som ubrugeligt, og først i forbindelse med Gordons undersøgelser dukkede negativerne op igen.

Årene efter krigen frem til hendes død i 1965 var præget af McCarthyismen, den kolde krig og borgerrettighedsbevægelsen. Hvor de første stækkede ægteparrets aktivisme, og fik Lange til at vende sig mod kunstfotografiet, gav det sidste dem fornyet håb om et mere demokratisk og retfærdigt USA. De mange år på landevejene havde tæret på kræfterne, og de sidste tyve år af hendes liv var en evig kamp med en stadig mere alvorlig spiserørskatar, der i sidste ende udviklede sig til kræft.

Det må have været en krævende opgave at skrive om en person, om hvem meget er fortalt på forhånd. Linda Gordon, som for alvor slog sit navn fast i 1988 med bogen *Heroes of Their Own Lives* – om kvinder i 1800-tallets Boston og deres kamp for at holde familierne oven vande og deres voldelige og fordrukne ægtemænd stangen – har tydeligvis besluttet sig for andet og mere end at tilføje fodnoter til en allerede etableret fortælling. I bedste mikrohistoriske stil bruges Langes liv som indgang til amerikansk socialhistorie. Dorothea Lange skildres som mor, fotograf og kunstner på godt og ondt. Hendes valg var betinget af samtidens muligheder. Gordon – og vi andre, selv Langes egne børn og børnebørn, som forfatteren har interviewet sammen med en stribe andre, der har kendt hende – har svært ved at se, at hun kunne have handlet anderledes. I den forstand har Linda Gordon med biografien om Dorothea Lange tilføjet endnu et kapitel til den lange – til dels uendelige – fortælling om vanskelighederne ved at forene moderskab og arbejdsliv.

Ning de Coninck-Smith

ADDA HILDEN: At sætte sig spor. En biografi om Inger Merete Nordentoft. København 2009, Lindhardt og Ringhof. 294 s. 300 kr.

Inger Merete Nordentoft-sagen må snart være blevet gymnasiepensum. Fortællingen om den 42-årige skoleinspektør, der i 1946 valgte at få et barn uden for ægteskab uden at ville oplyse faderens navn eller forlade sin stilling, blev vakt til live af Poul Hammerich i hans Danmarkskrønike som et eksempel på fortidigt snæversyn og hyklerisk kønsmoral, og nu igen af Adda Hilden. Til forskel fra Hammerich ønsker Hilden dog at indskrive denne hændelse i en større historie om en kvinde, som